

K r o n i k a

(pozneje «Jugoslovenska žena»), ki je bil nedvomno doslej najboljši jugoslovanski ženski list, ter od 1904. do 1914. slovenski družinski list «Domači prijatelj», kjer je bila pisateljica vzpodbujajoč mentor mladim in «nadbudnim» slovenskim literatom. V resnici je bil «Domači prijatelj» pod njenim uredništvom za tedaj doraščajočo pisateljsko generacijo najboljše literarno vežbališče, list, kakršnega bi Slovenci potrebovali še danes.

Današnji čas ni primeren, da bi mogel povsem pravilno in pravično preoceniti vse pisateljsko delo Zofke Kvedrove. Njena celokupna stvaritev, razkosana na tri jezike, se odteza sintetični sodbi. Nesporno pa je, da je tičal v pokojnici krepak pisateljski talent, ki je bil zmožen ustvariti tudi trajno pomembno delo. Ta talent je bil, žal, premalo obrzdan in discipliniran. Zato je njena proza v umetniškem pogledu dostikrat preohlapna, premalo koncentrirana, vihrava in včasih naravnost žurnalsko pobarvana, pisateljica se ni povzpela do zadnje dognanosti umetniškega izraza. Tudi so preredki v svetovni literaturi vzgledi, da bi kak avtor mogel ustvariti kaj trajnega in pomembnega v drugem, razen v svojem materinem jeziku.

Boljše od širokih konceptov so njene kratke črtice. Najlepša, neposredno učinkujoča pa so njena prisrčna intimna opažanja iz rodbinskega kroga. V teh finih izcizeliranih miniaturah bo Zofka Kvedrova živela.

To plodno, bogato in bujno življenje se je nenadoma prekinilo dne 21. novembra t.l. Pokojnica je umrla v Zagrebu. «Ljubljanski Zvon» ohrani svoji zvesti sotrudnici veren in svetel spomin.

F. A.

Spominu † Ivane Kobilčeve. — So ljudje — in med njimi tudi umetniki — ki vse svoje življenje stoje sredi najhujšega vrveža, ki jih pozna vsakdo in katerih ime se čuje vsak dan. Toda, ko zatisnejo oči in jim preživeli skušajo oživiti njih delo, se premnogokdaj pokaže, da je ostalo le malo trajnega in še živega od vsega njihovega prizadevanja. So pa spet drugi, ki v življenju ostajajo skoro neopaženi od velike množice, a ko pride dan končnega obračuna, se odkrije dedičem bogata in nepričakovana žetev. Med take plodne značaje spada tudi I v a n a K o b i l č e v a. Dočim je ostalo širši naši javnosti njeno življenjsko delo skoro nepoznano, je šlo njeno ime preko slovenskih meja. Saj je bila ona edina izmed vseh naših upodablajočih umetnic, ki se je povzpela do svetkega priznanja, kakršnega je bil tudi le malokateri slovenski umetnik deležen.

Ivana Kobilca je bila rojena dne 20. decembra 1861. leta kot hči ljubljanske meščanske rodbine. Prve slikarske nauke je prejela od slikarice Ide Künlove. Svojo pravo umetnostno izobrazbo si je pa pridobila na dunajski akademiji in kesneje v Monakovem, kjer je obiskovala sprva umetnostno-obrtno šolo in nato študirala na akademiji pri slikarju Erdtelu, ki je tačas slovel kot portretist. Tu si je ustvarila tisto svojo solidno tehnično podlago, ki jo je vse življenje ščitila pred praznim eksperimentiranjem in jo naučila ceniti resnične slikarske kvalitete. Sledilo je nato daljše bivanje v Parizu, kjer si je uredila lasten atelier. Slikala je tudi v tedanji Meki impresijonistov, v Barbizonu. To delo v prirodi je zapustilo vidne sledove v njenem ustvarjanju in postalo odločilnega pomena za njen nadaljnji razvoj. Iz tega časa izvirajo prvi njeni uspehi, ki so ji prinesli tudi zunanja odlikovanja. Tačas je nastopila s svojimi deli tudi doma v Ljubljani in žela priznanje. Toda ni je vzdržalo doma. Preveč jo je vabil lep svet in potovala je po Italiji, študirala v Florenci, nato pa spet delala dalje časa v Sarajevu, dokler se ni preselila v Berlin, kjer je sredi ustvarjanja preživela osem let. Malo pred izbruhom vojne se je vrnila v Ljub-

K r o n i k a

ljano, kjer se je stalno naselila. Tudi tu ji niso potekala leta v brezdelju. In ko se je pripravljala, da priredi svojo kolektivno razstavo, ji je smrt prekinila življenje, ki je bilo en sam niz dela in tvornosti. Samo dva tedna sta manjkala do petinšestdesetletnice, ko je dne 4. decembra t.l. zaprla svoje lepote žejne oči.

Ivana Kobilčeva je bila ena izmed najodličnejših osebnosti naše stare umetniške generacije, ki je tudi nova doba s svojimi težnjami ni mogla omehkužiti. Značilno za njeno notranjo uravnovešenost je dejstvo, da se ni nikdar povsem predala časovnim maniram in modi. Čeprav je imela med vsemi slovenskimi vrstniki največ prilike opazovati stvaritelje francoskega impresionizma in neposredne bližine in dasiravno ji je tujina postala drugi dom, kjer je našla znancev in prijateljev, je njen umetnostni razvoj jasen in dosleden.

Mogel bi kdo trditi, da njenemu delu manjka moči in osebnega, silnega temperamenta. Toda v kolikor je to res, toliko je v njenih tvorbah mirne ljubeznivosti in iskrenega, nepotvorjenega čuvstva, ki je ženskonežno in plemenito, nevsiljivo. Solzava sentimentalnost in osladna, igrana naivnost, ki običajno zmami ženske — umetnice, ji je ostala tuja. Pozna se ji, da je izšla iz dobre šole, kjer se je naučila več nego samo šablonskega ponavljanja ganljivih nastrojenj. Za njeno malce trezno in naturalistično poudarjeno pojmovanje je bila nenavadna tehnična dovršenost nujen predpogoj.

Slikala je Kobilčeva mnogo in razne motive. Najznačilnejše so zanjo žanrske slike, pa tudi v portretu je ustvarila mnogo nadpovprečno dobrih in umetnostno preživljenih del, ki lahko zdrže tudi vsako neslovensko, absolutno merilo. Pokrajin, vsaj brez štafaže, skoro ni slikala. V poslednjih letih je gojila poleg portreta posebno še tihožitje. Njene cvetlične kompozicije, v katerih je dosegla veliko spretnost, spadajo med dela, ki so zanjo najbolj značilna, dasi nekdanjih žanrskih podob kvalitativno ne dosegajo. — Slikala je predvsem z oljnimi barvami, obvladala je pa prav izvrstno tudi pastel, kjer je izvršila posamezne res kabinetne komade. Sprva se je naslanjala na priučeno monakovsko oljno tehniko. Uporabljala je temne, globoke barve in močna nasprotja. Proučevanje prirode in bivanje na deželi jo je približalo novim slikarskim strujam, kjer je takrat zavladal pleinairizem. Skala njenih barv postaja svetla, prično jo zanimati problemi luči in zraka. Vendar je nova smer ni prevzela toliko, da bi se bila povsem prepustila valovom mogočne impresionistične struje. Pustila pa ji je ta šola zmisel za skupen ton in živahen, topel kolorit, ki je zamenjal prvotno, na kontrastih temelječo slikarsko tehniko.

V Ljubljani je Ivana Kobilčeva razstavila prvič leta 1889., in sicer sama. Udeležila se je potem prve slovenske umetnostne razstave v Mestnem domu leta 1900. Po vojni je prvič spet razstavila na božični razstavi leta 1924. nekaj cvetličnih tihožitij. Par starejših, izbranih portretov je pokazala na lanski portretni razstavi, ki so spadali med najboljša dela moderne dobe. — V inozemstvu je razstavljala prav pogosto, prvič leta 1888. v dunajskem «Künstlerhausu», že prihodnjega leta v monakovskem «Glaspalastu». Leta 1891. je v Parizu razstavila svojo «Pomlad» in bila nato imenovana članom «Société Nationale des Beaux-Arts». Udeležila se je še mnogo razstav na Dunaju in v Monakovem, potem v Zagrebu in Beogradu, v Pragi, v Dresdnu, Berlinu, v Budimpešti in Benetkah. Izmed znamenitih osebnosti, s katerimi so jo vezale prijateljske vezi, naj imenujem samo dvojce imen: največjo še živečo nemško umetnico Käthe Kollwitz in slovitega francoskega freskanta, mojstra Puvisa de Chavannesa.

K r o n i k a

Od njenih slik so posebno znane «Poletje» in «Branjevka», ki sta obe v «Narodni galeriji», dalje «Likarice» in «Pri kavi». Za mestno občino ljubljansko je naslikala portret župana Ivana Hribarja, veliko podobo vladike Strossmayerja in alegorijo «Slovenija se klanja Ljubljani», ki visi v občinski zbornici. Njene slike se nahajajo še v ljubljanskem muzeju, v javnih zbirkah v Zagrebu in Budimpešti, več cerkvenih kompozicij v Sarajevu. V zasebni lasti so pa raztresena dela njenih rok po vsej Evropi.

Ker je Ivana Kobilčeva živela večinoma izven domačih mejâ in je zelo redkokdaj razstavljala pri nas, je ostalo širši javnosti njeno delovanje skoro nepoznano. Še bolj je pa njena prirojena skromnost, ki jej ni dopuščala, da bi se bila silila v ospredje, vzrok, da se komaj zavedamo, kaj smo izgubili z njo. Njen odhod znači za slovensko umetnost izgubo nadpovprečne potence iz prve naše umetniške generacije, v kateri se je pokojnica uveljavila po svojih absolutnih slikarskih kvalitetah. V zgodovini našega slikarstva ostane njeno ime svetel pojav in visoko stoječ izraz dobe, ki jo je med nami tudi ona odločilno pomagala oblikovati. Kolektivna, zdaj, žal, posmrtna razstava, katero je malo pred smrtjo še sama nameravala prirediti, nam pokaže še morda neznane strani njenega umetniškega obraza, njenega pomena, katerega niso zmanjšala leta, ne bo mogla odločilno izpremeniti. Pokazala pa bo točnejšo in popolnejšo sliko plodov bogatega in harmonično uravnovešenega življenja, ki je bilo veren odraz pokojničinega ljubeznivega značaja in žlahtnega, res zlatega srca.

Slovenska umetnost pa ohrani Ivano Kobilčevo kot največjo upodabljačo umetnico, kar se jih je rodilo med nami, v trajnem, častnem spominu. *K. D.*

Cankarjev «Budalo Martinec». Pod tem naslovom je objavil g.dr. Fr. Vidic v 5. letošnji številki «Doma in sveta» članek, v katerem podaja nekoliko zgodovinskih potezic o tem, kako je prišel svoj čas prevod Cankarjeve črtice «Budalo Martinec» v «Oesterreichische Rundschau». Naj mi bo dovoljeno, da povem tudi jaz, kar mi je v tem pogledu znanega.

Mislím, da je bilo nekako meseca septembra 1904., ko se je zglasil pri meni ko takratnem uredniku «Ljubljanskega Zvona» od konzorcija, ki je nameraval izdajati novo revijo «Oesterreichische Rundschau», tajnik Junker ter me skušal pridobiti za sodelovanje pri tem listu. Obenem me je prosil, da bi mu svetoval, do katerih slovenskih pisateljev naj bi se še obrnil zaradi sotrudništva. Imenoval sem mu tega in onega in ga kajpada še posebno opozoril na Cankarja, ki je bil v tistem času glavna opora «Ljubljanskemu Zvonu». Pripomnil je, da so mu Cankarja tudi že drugi priporočali.

V pismu z dne 29. novembra 1904. pa mi piše Cankar: «...Zdaj pa še nekaj. Od nove dunajske revije ‚Oesterreichische Rundschau‘ sem bil indirektno naprošen, da bi na kak način ‚reprezentiral‘ v nji slovensko literaturo. Pa ne s kako staro rečjo, temveč s črtico ali novelo, ki bi bila prevedena iz m a n u s k r i p t a ter izšla ob enem v originalu in prevodu (ki ga oskrbi dr. Vidic). Jaz bi najrajši, da bi ta črtica, ki se bom posebno potrudil zanjo, izšla v ‚Zvonu‘. Dolga ne bo — za eno številko. Ob svojem času bi Vam povedal rok, kedaj naj bi najboljše izšla. Imenovana revija je zares odličen list — zbrala se je v nji elita avstrijskega nemštva; izhaja šele od oktobra.

Blagovolite mi pisati o tej stvari! —>

Kaj sem Cankarju odgovoril na to pismo, se v podrobnosti ne spominjam več. Vsekakor pa sem mu naznanil, da sem pripravljen, sprejeti original zadevne črtice v «Ljubljanski Zvon».